

Hushumle (*Bombus hypnorum*)

Foto: Henning Bang Madsen

MØN OG NYORDS BIER KORTLAGT

I 2018/2019 udførte Vordingborg Kommune en kortlægning af de vilde bier på Møn og Nyord i samarbejde med Københavns og Århus Universitet. Samlet blev der fundet 72 arter (undersøgelsen er endnu ikke afsluttet). Her er et udpluk af de arter du kan være heldig at møde på Nyord eller Møn:

BEES MAPPED ON MOEN AND NYORD

In 2018/2019, Vordingborg Municipality made a survey of the wild bees on Møn and Nyord in collaboration with the Universities of Copenhagen and Aarhus. A total of 72 species were found (the study has not yet been completed). Here is a selection of the species you may be lucky to see at Nyord or Møn:

MØN UND NYORDS BIENEN ABGEBILDET

Im Jahr 2018/2019 führte die Gemeinde Vordingborg in Zusammenarbeit mit den Universitäten von Kopenhagen und Aarhus eine Untersuchung der Wildbienen auf Møn und Nyord durch. Insgesamt wurden 72 Arten gefunden (die Studie ist noch nicht abgeschlossen). Hier finden Sie eine Auswahl der Arten, die Sie auf Nyord oder Møn finden können:

Den flotte metalskinnede bronzevejbi (*Halictus tumolorum*) er vores mest almindelige vejbi art.

Sortbrun jordbi (*Andrena nigroaenea*)

Glinsende jordbi (*Andrena nitida*)

Rødpelset jordbi (*Andrena fulva*)

Majhvepsbi (*Nomada marshamella*)

Moshumle (*Bombus muscorum*)

Havehumle (*Bombus hortorum*)

Rød murerbi (*Osmia bicornis*)

Smal filtbi (*Epeolus variegatus*)

Klit bladskæreri (*Megachile leachella*)

Ler smalbi (*Lasioglossum pauxillum*)

Metalsmalbi (*Lasioglossum morio*)

Den flotte orangerøde rødpelset jordbi (*Andrena fulva*) anlægger reder i græsplaner eller blomsterbede.

Fotos: Henning Bang Madsen

10 GODE RÅD TIL DIG, DER VIL HJÆLPE DE VILDE BIER

10 pieces of good advice for you to help the wild bees.
10 gute Ratschläge für Freunde der wilden Bienen.

1. Byg et insekt-hotel. *Build an insect-hotel / Bau ein Insektenhotel*
2. Plant bi venlige blomster. *Plant bee friendly flowers / pflanze Bienenblumen*
3. Undgå al sprøjtegift. *Avoid all types of pesticides / Vermeiden Sie jede Art von Pflanzengift*
4. Bi-øer. *Bee islands / Bieneninseln* Lad små vildtvoksende pletter stå til bierne, når du slår græs. *Cut a path through the middle of your meadow or around the sides. / Lassen Sie den Bienen kleine wilde Inseln stehen, wenn Sie den Rasen mähen.*
5. Stil vand til insekterne. *Water for the insects / Wasser für die Insekten.*
6. Udskyd hækklippingen til efter blomstring. *Delay the hedge cut until flowering is over/ Verschieben Sie den Heckenschnitt bis diese ausgeblüht ist.*
7. Plant tidlige forårsblomster. *Plant early spring flowers / Planze Frühjahrsblüher.*
8. Læg bunker af sten et sted. *Place some piles of stones / Steinhäufen anlegen.*
9. Kløver i græsplænen. *Clover in the lawn / Klee im Rasen.*
10. Skab områder med bar jord i din have. *Keep areas with bare soil in your garden/ Flecken mit blosser Erde im Garten anlegen*

Bi-hotel i Middelalderhaven

Tips samlet af Clara og Elisabeth fra Møn Skole.
Advices collected by Clara and Elisabeth from the Moen School.
/ *Tipps zusammengestellt von Clara und Elisabeth aus der Moen Schule.*

VILDE BIER WILD BEES / WILDE BIENEN

MØN BIOSFÆREOMRÅDE

vordingborg.dk/biosfære-moen

DE VILDE BIER PÅ MØN OG NYORD

Biernes verden er mangfoldig og forunderlig. I Danmark er der registreret 292 forskellige arter. I denne folder præsenteres nogle af de vilde bier der lever på Møn og Nyord.

Biernes levevis er varieret og fascinerende. Bier er grupperet i slægter som har fælles karakteristika, alene i Danmark er der 33 slægter. Der er slægten af bladskærebier, som med deres stærke kæber skærer blade i små stykker, der bruges som beklædning i de redekamre de laver til deres afkom. Der er slægten af buksebier, der ser helt fantastiske ud når de har samlet store mængder pollen der sidder som gule pludderbukser på deres bagerste ben. Slægten af hvæpsbier har udviklet en helt anden overlevelsesstrategi. De lægger æg i andre biers reder og lader dem gøre arbejdet, hvorfor de kaldes "kleptoparasitter" (foderparasitter).

ENLIGE ELLER SOCIALE BIER

Overordnet inddeler man bier i sociale og solitære (enlige) arter. Alle humlebier lever socialt, i familier med en dronning, arbejderbier (hunner), samt droner (hanner). Der er dog otte humlebiarter der snylter på andre humlebier (sociale parasitter). De fleste vilde bier lever alene (solitært), hvor hver enkelt hun står for både redebygning, at skaffe føde til afkom og lægge æg (typisk mellem 10-30). Hannerne dør relativt hurtigt efter parringsperioden. De fleste enlige bier bygger deres reder i jorden (gerne løs sandet jord), men også gamle træer og plantestængler er populære redesteder.

BIER ER I TILBAGEGANG

Det går dog ikke så godt for vores vilde bier, ligesom tilfældet er for mange andre dyr, svampe og planter. Udfordringen er, at der ikke er nok levesteder. Bier er afhængige af områder med mange blomster med nektar og pollen. Men det intensive landbrug betyder forringede vilkår for vilde arter. For mange af de sårbare og sjældne arter, er det yderligere vigtigt at udbuddet af planter, passer lige præcis til den arts præferencer og smagsløg. Møn Biosfæreområde har nogle rigtig gode naturområder med mange blomster; Høvbløge, Ulvshale Hede, Jydelejet, Sydskysten og Hundevæng Overdrev. Her er der

Bier er et insekt og tilhører ordenen "årvinger". Insekter er den klasse af dyr, der omfatter flest arter. På verdensplan mener man, at der omkring 30 millioner forskellige arter, men kun ca. 1 million er blevet beskrevet og har fået et navn. I Danmark er der fundet omkring 20.000 insektarter og heraf udgør bier altså 292. Til ordenen af årvinger hører myrer og hvæpse.

Moshumlen (*Bombus muscorum*) findes ved Ulvshales klitter og kyst.

Vildheste afgræsser store arealer af Ulvshales hede, skov og kyst.

Ekstensiv afgræsning skaber basis for en rig blomstrende flora til gavn for de vilde bier.

takket være en ekstensiv græsning med forskellige store græssere mange blomster, som skaber basis for en stor koncentration af vilde bier. Tag folderen med på tur og se om du kan finde nogle af områdets sjældne eller spektakulære vilde bier. Vi anbefaler derudover et besøg af middelalderhaven i Stege, hvor der gemmes på reliktpanter fra området, hvoraf mange er gode bi planter. Her fås også viden om de bedste insekt-hoteller til egen have. På Nyord er der anlagt en bi-vandrerute med formidlingsposter (se kort).

THE WILD BEES ON MØN AND NYORD

The bees' world is diverse and marvelous. In Denmark, 292 different species have been registered. In this folder, some of the wild bees that live on Møn and Nyord are presented.

Bees' way of life is varied and fascinating. Bees are grouped into families that have common characteristics. In Denmark alone there are 33 families. There is the family of leaf-cutter bees which, with their strong jaws, cut leaves into small pieces. The solitary female, after mating, makes a nest in soil, a hollow plant stalk, or a cavity in wood, lining it with pieces of green leaf to envelop the brood. There is the family of Melittidae that look amazing when they have collected large amounts of pollen that sit like yellow pants on their back legs. The family of wasp bees has developed a completely different strategy of survival. They lay eggs in other bee nests and let them do the work, which is why they are called "klepto-parasites".

Bladskæreri (*Megachile* sp.)

Hymenoptera is the name of a large order of insects, comprising the sawflies, wasps, bees, and ants. Insects are the class of animals that include most species. Worldwide, it is believed that there are about 30 million different species, but only approx. one million have been described and have been given a name. In Denmark, about 20.000 insect species have been found, including 292 species of bees.

SINGLE OR SOCIAL BEES

In general, bees are divided into social and solitary (single) species. Most bumblebees live socially, in families with a queen, workers (females), and drones (males). Eight bumblebee species lay their eggs in the nest cells of other bees, often within the same family. Most wild bees live alone (solitary), where each of them stands for both nesting, providing food for the brood and laying eggs (typically between 10-30). Males die relatively quickly after the mating period. Most solitary bees build their nests in loose soil. Others nest in soft, rotted wood,

thick-stemmed pithy plants such as roses and in similar materials that the bees can easily cut through and excavate.

BEES ARE IN DECLINE

However, the conditions of living for our wild bees, and in case for many other animals, fungi and plants, are not good. The main reasons for global bees-decline are industrial agriculture, parasites, pathogens and climate change. The loss of biodiversity, destruction of habitat and lack of forage due to monocultures and bee-killing pesticides are particular threats for the wild pollinators. The Møn Biosphere reserve offers some good natural areas with many flowers, such as Høvblege, Ulvshale Heather landscape, Jydelejet, the Southern Coast and Hundevæng Overdrev. Thanks to the extensive grazing with various large grazers, we find a diversity of flowers. Therefore, there is a large concentration of wild bees here. Take the folder on tour and see if you can find some of the area's rare or spectacular wild bees. We recommend a visit of the medieval garden in Stege, with a wide range of pollen and nectar flowers, and you can learn a lot about the construction of insect hotels for your garden. On the island of Nyord, you are invited to discover the bee hiking route (see the map)

Insekterne er på verdensplan i stærk tilbagegang. / Insect populations are declining dramatically worldwide. / Insekten sind weltweit dramatisch bedroht.

The Møn Biosphere reserve offers some good natural areas with many flowers. / Im Biosphären Reservat Møn gibt es einige schöne Naturgebiete mit vielen Blumen.

🇩🇪 DIE WILDBIENEN AUF MØN UND NYORD

Die Welt der Wildbienen ist vielfältig und wunderbar. In Dänemark wurden 292 verschiedene Arten registriert. Hier stellen wir Ihnen einige der Wildbienen vor, die auf Møn und Nyord leben.

Die Lebensweise der Bienen ist abwechslungsreich und faszinierend. Wildbienen werden in Gattungen zusammengefasst, die gemeinsame Merkmale aufweisen. Allein in Dänemark gibt es 33 Gattungen, hierunter die blattschneidende Biene, die mit ihren kräftigen Kiefern Blätter in kleine Stücke schneidet und diese als Deckel für die Nestkammern verwendet, die sie für ihre Brut anlegt. Es gibt die Gattung der Hosenbienen, die besonders auffallen, wenn sie große Mengen Pollen gesammelt haben, die wie gelbe Hosen auf ihren Hinterbeinen sitzen. Einige Arten von Wespenbienen haben eine völlig andere Überlebensstrategie entwickelt. Sie legen Eier in andere Bienenester und lassen diese die Arbeit machen, weshalb sie "Kleptoparasiten" genannt werden.

Bienen sind eine Insektengruppe, in der mehrere Familien der Hautflügler (Hymenoptera) zusammengefasst werden. Weltweit wird angenommen, dass es etwa 30 Millionen verschiedene Arten gibt, aber nur ca. eine Million ist bereits beschrieben und mit einem Namen versehen. In Dänemark wurden etwa 20.000 Insektenarten gefunden, davon sind 292 Bienen. Zu den Hautflüglern gehören auch Ameisen und verschiedene Wespenfamilien.

Stenhumle. / Steinhummel / bumblebee (Bombus lapidarius)

Thanks to the extensive grazing with various large grazers, we find a diversity of flowers. / Dank ausgedehnter Beweidung mit verschiedenen großen Weidetieren ist Artenvielfalt gewährleistet.

SOLITÄRE ODER SOZIALE BIENEN

Im Allgemeinen werden Bienen in soziale und solitäre (einzeln lebende) Arten unterteilt. Die meisten Hummeln leben sozial, in Familien mit einer Königin, Arbeitsbienen (weiblich) und Drohnen (männlich). Es gibt jedoch acht Hummelarten, die sich mit Hilfe anderer Hummeln (Klepto-Parasiten) vermehren. Die meisten Wildbienen leben alleine (solitär), wobei jede Biene selbst für Nestbau, Nahrung und das Eierlegen zuständig ist (zwischen 10 und 30 Stück). Drohnen sterben relativ schnell nach der Paarungszeit. Die meisten Solitär Bienen bauen ihre Nester in loser Erde. Aber auch morsche Bäume und hohle Pflanzenstängel sind beliebte Nistplätze.

BIENEN AUF DEM RÜCKZUG

Unseren Wildbienen geht es, wie vielen anderen Tieren, Pilzen und Pflanzen, nicht gut, weil ihre Lebensräume schwinden. Bienen sind auf Landschaften mit vielen Blüten mit Nektar und Pollen angewiesen. Die intensive Landwirtschaft trägt zur Verschlechterung der Bedingungen für wildlebende Arten bei. Viele gefährdete und seltene Arten sind davon abhängig Pflanzen genau nach ihren Vorlieben und Bedürfnissen vorzufinden. Im Biosphären Reservat Møn gibt es schöne Naturgebiete mit vielen Blumen, hierunter Høvblege, die Heide von Ulvshale, Jydelejet, die Südküste und die kalkreichen Wiesen von Hundevæng. Dank ausgedehnter Beweidung mit verschiedenen großen Weidetieren ist hier eine Artenvielfalt gewährleistet, hierunter eine große Konzentration von Wildbienen. Nehmen Sie dieses Falblatt mit auf Ihren Ausflug und sehen Sie, ob Sie einige der seltenen oder spektakulären Wildbienen der Gegend finden können. Wir empfehlen darüberhinaus einen Besuch im Mittelaltergarten in Stege, wo Sie viel über Bienenpflanzen und den Bau von Insektenhotels für Ihren Garten lernen können. Auf der Insel Nyord finden Sie einen Bienen Wanderpfad (siehe Kartenausschnitt).

BI-VANDRESTIEN PÅ NYORD

Velkommen til en dejlig gåtur på Nyord. Start din vandring ved Naturcenter Hyldevang, hvor du finder informationstavler og et stort insekthotel i haven. Under din vandring vil du møde 3 infotavler der fortæller om de vilde bier på øen, bier i byhaverne og bi-venligt landbrug. Du kan tilrettelægge din vandring i cirkler af forskellig længde. Se kortet.

- **START**
- Bi-hotel, æblelund
- Bier "under grøfterne" infotavle
- Bier i byen, infotavle
- Bi-venligt landbrug infotavle

BEE-HIKING TRAIL ON NYORD

Welcome to a bee walk on Nyord. Start at the Nature Center Hyldevang, where you find information boards and an insect hotel, built in the garden. During your walk you will meet spots telling about the wild bees on the island, bees in town gardens and bee friendly farming. You can organize your walk in circles of different lengths. See the map.

BIENEN WANDERPFAD AUF NYORD

Willkommen zu einer Bienen Wanderung auf Nyord. Beginnen Sie am Naturcenter Hyldevang, wo Sie Informationstafeln und ein Insektenhotel im Garten finden. Auf Ihrer Wanderung treffen Sie auf 3 Info Spots, die Sie über die wilden Bienen der Insel, Bienen in den Dorfgärten und über bienenfreundliche Landwirtschaft informieren. Sie können Ihren Spaziergang in Rundgänge unterschiedlicher Länge machen. Beachten Sie die Karte.

INFO

Her kan du få mere at vide om bierne i Møn Biosfæreområde:

Middelalderhaven i Stege

Åben alle dage. Indgang fra kirkepladsen. Gratis. Mød foreningens medlemmer mandag og torsdag formiddag. www.middelalderhaven.dk

Æblernes dag

Hver fredag i efterårsferien på torvet i Stege (uge 42, 10-17)

Bi vandresti på Nyord

Naturcenter Hyldevang

Insekthoteller

Middelalderhaven, shelterplads Mosehæld gård og Naturcenter Hyldevang på Nyord

Touristinformation

House of Moen Storegade 2, Stege

Get more informations about the wild bees in the Moen Biosphere Reserve:

Medieval garden in Stege

Open every day. Entrance from the church square. Free of charge. Meet the members of the association Monday and Thursday mornings www.middelalderhaven.dk

The Apple Day

Friday in the Aulum holidays in Stege (week 42, 10-17)

Bee hiking route

Naturcenter Hyldevang on the island of Nyord

Insect hotels

in the medieval garden, shelter area on Mosehæld gård and Naturcenter Hyldevang on Nyord

Touristinformation

House of Moen Storegade 2, Stege

Hier erhalten Sie weitere Informationen über wilde Bienen im Biosphären Reservat Moen:

Mittelaltergarten in Stege

Täglich geöffnet. Eingang vom Kirchplatz. Gratis. Treffen Sie die Ehrenamtlichen jeden Montag und Donnerstag Vormittag. www.middelalderhaven.dk

Apfelfest

Freitag in den Herbstferien in Stege (KW 42, 10-17)

Bienen Wanderpfad auf Nyord

Naturcenter Hyldevang

Insekten Hotels

Mittelaltergarten, Shelterplads Mosehæld gård und Naturcenter Hyldevang auf Nyord

Touristinformation

House of Moen Storegade 2, Stege

Middelalderhaven i Stege

